

Ocells

*440 aus d'Europa
i de la Mediterrània*

VOLKER DIERSCHKE

Ocells

*440 aus d'Europa
i de la Mediterrània*

Cossetània
EDICIONS

Com s'estructura la pàgina?	4
Com identifico els ocells?	6
Vers on migren els ocells?	14

Classes d'ocells

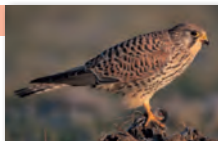
Aus canores	18
-------------	----

Coloms i d'altres	112
Pícids	123

Òlibes i mussols	129
Ocells rapinyaires	136

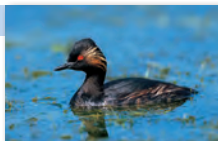
Gal·liformes	154
Ciconiformes	160
Ràl·lids	168

Escolopàcids	172
Làrids, estèrnids i àlcids	193

Calàbries	211
Anàtids	216
Procel·làrids	235

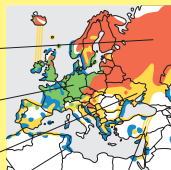
Índex alfabètic	242
Identificació d'ous	254

Com fer ús d'aquest llibre

La **il·lustració principal**, la que a primera vista atreu la nostra mirada, representa, si no es diu una altra cosa, un ocell mascle amb plomatge nupcial. Les característiques més importants per a la identificació de l'ocell queden ressaltades amb llegendes. Les altres il·lustracions mostren detalls destacats o espècies semblants. A la columna del marge, mitjançant textos, il·lustracions i mapes, es pot obtenir més informació de l'hàbitat dels ocells i dels costums de cria. El text principal conté la informació més rellevant sobre l'espècie. En el cas dels ocells que són representats en una pàgina sencera, es comptarà, a més a més, amb un requadre de text amb un "**Consell d'observació**" o un "**Ho sabíeu?**". A més, per a la identificació de l'ocell, es podrà comptar amb l'ajuda d'una descripció del seu cant.

Mapa de distribució

Colors diferents il·lustren on poden ser observats els ocells en l'època de la cria, en la regió d'hivernada o durant la migració.

(vermell)
zona de cria

(verd)
present
tot l'any

(groc)
zona de
migració

(blau)
zona d'hivernada

(ratlles grogues)
ruta principal
de migració

Mida

Mida del cos: Longitud del cap a la cua.
Envergadura: Distància entre les puntes de les ales desplegadas.

El que cal saber

Aquí es poden trobar dades interessants sobre el mode de vida, l'alimentació i molt més.

Plomatge típic

Es descriuen els trets més importants per a la identificació de l'espècie.

Variants del plomatge

Les il·lustracions mostren els plomatges diversos que es presenten segons el sexe (♀, ♂), l'edat (aus joves o adultes) o l'estació (p. ex. plomatge no nupcial d'hivern o plomatge nupcial d'estiu). Les característiques d'identificació més importants són indicades amb text.

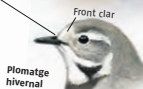
Espècies similars

Quan no se'ls dedica una entrada sencera, es mostraran il·lustracions d'ocells semblants (amb el nom subratllat) amb descripció dels trets d'identificació més importants.

Cuere

Motacilla alba
L 18 cm E 25-30

Només per la fusible. El seu dula, fa onej la seva llarga insectes corre la presa amb n amb salts curts rència en llocs mosques, com Britàniques hi (M. yarrellii), me menor nombre del Nord.

Front clar

Plomatge hivernal

Dors negre

Flancs negrosos

Nom en català
Nom científic
Família

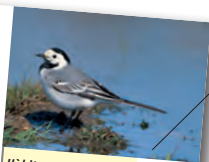
Costums migratoris
L'ocell roman tot l'any a la mateixa regió, migra a curta o a llarga distància?

ta blanca

ba (Motacíl·lids)

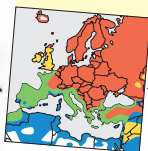
o cm Migrador de curta/mitjana distància

manera de moure's ja és incon-
vol és marcadament on-
r quasi continuament
ua i quan caça
sovint al darrere de
noviments bruscos i
r. Ho fa amb prefe-
que atreuen moltes
tolls o buïnes. A les Illes
riu la cuereta endolada
s fosca, també present en
a la costa continental del mar

Hàbitat viu en pobles i als afores de les ciutats, així com en paisatges oberts i semioberts, preferentment amb presència d'aigua.

- > **Període de cria: abril-agost**
- > **5-6 ous gris clar amb punts fins**
- > **2 cries a l'any**

Hàbitat

Mostra l'ocell en un dels seus hàbitats naturals, en el text s'indiquen altres zones d'observació.

Imatge del vol

Mostra l'ocell en ple vol. Cal tenir en compte que d'aquesta manera no sempre són visibles les diferències de sexe o edat.

Informació de cria

Conté indicacions de l'estació (des de la gestació fins a la primera volada de l'última cria), magnitud de la posta, color dels ous i nombre de cries per any.

Mapa de distribució

(Per a les explicacions, v. pàg. 4 a sota.)

Codi de colors

Cada una de les sis classes d'ocells ve identificada amb un color (v. també pàg. 1).

Siluetas

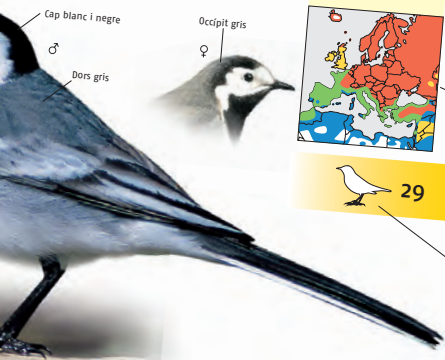
El perfil de l'ocell permet fer una subdivisió més precisa dins de cada una de les sis classes (v. també pàg. 1).

Cant

Descripció dels reclams i els cants.

Consell d'observació

Conté indicacions d'on i com es poden observar conductes interessants de l'ocell. Per a moltes espècies es donen detalls curiosos sota "Ho sabíeu?".

Ocell jove

Barbata negra

Veu Reclam "tslipp" o "tsilipp"; discret cant refilant amb reclams intercalats.

Consell d'observació

Quan s'acosta un enemic per l'aire, el seu comportament crida molt l'atenció. Si voleteja excitada i refilant, normalment no trigarem gaire a descobrir una cornella negra (pàg. 87), un esparver (pàg. 148) o fins i tot un xoriguer (pàg. 149) que s'acosta.

Cuereta endolada ♂

Reconèixer les característiques

A banda dels trets més vistosos de la coloració del plomatge, en la identificació dels ocells també hi juguen un rol important la **mida**, la **figura**, però especialment també els tipus de moviment i el **comportament** de l'ocell. Quan us trobeu davant d'un ocell desconegut, sovint resultarà útil comparar-lo amb ocells ja coneguts. En les pàgines següents s'ofereixen indicacions que us faran més fàcil una correcta identificació de l'ocell.

Pràcticament totes les espècies d'ocells presenten una diversitat de plomatges. Són freqüents les diferències entre **mascles** i **femelles** o entre **aus joves** i **adultes**. Sovint hi ha també un **plomatge nupcial** de colors més vius, i un **plomatge hivernal** menys vistós, de camuflatge. Mentre que el plomatge hivernal és propi, és clar, de l'hivern, el nupcial sol ser habitual durant el període d'aparellament i de cria i es pot observar principalment durant la pri-

mavera i l'estiu. Entre els ànecs, l'aparellament comença ja a l'hivern, de manera que llurs mascles mostren un plomatge ple de colors molt abans que altres aus.

Cal tenir en compte que durant la **muda**, o canvi de plomatge, es poden observar estadis de transició. Algunes espècies d'ocells també adquireixen el plomatge nupcial sense muda: les plomes de colors apareixen quan les puntes de les plomes hivernals desapareixen per desgast.

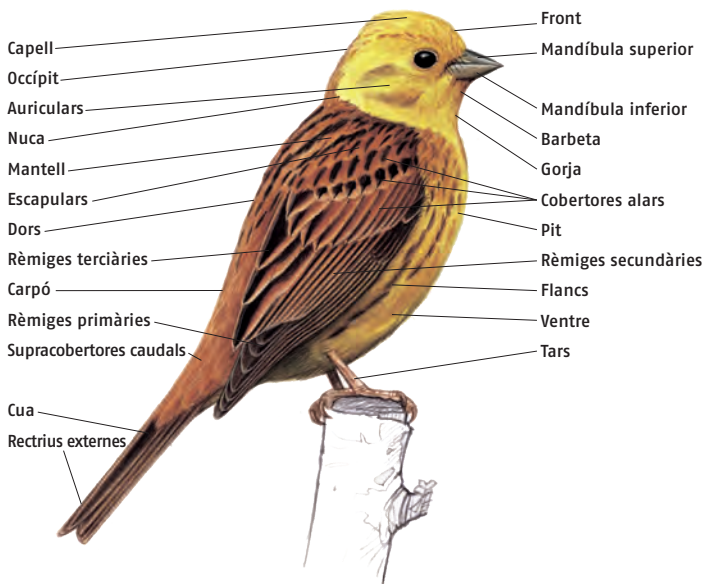
Trobar espècies

Amb més de 440 espècies, aquest llibre recull pràcticament tots els ocells que es poden trobar a Europa com a ocells nidificants, de pas o hivernants. L'ordenació que segueix es basa en bona part en el parentesc de les espècies. Les espècies d'aspecte similar es poden trobar sobretot en les pàgines immediatament anteriors o posteriors, la qual cosa en facilita la comparació.

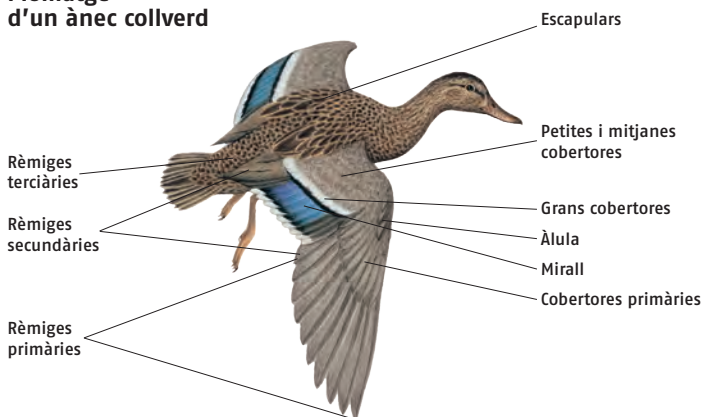
Trets característics d'un bruel

Regions del cos i zones del plomatge d'una verderola

Plomatge d'un ànec collverd

Mida

Des del cargolet i el reietó fins a la grua i l'àguila marina, ens trobem amb ocells de mides molt diferents. Per a la identificació són molt importants les diferències de mida entre espècies d'aspecte similar. Un ocell de plomatge blanc i negre, potes roges llargues i bec llarg i roig pot ser tant una garsa de mar com una cigonya blanca. Tot i que, naturalment, si s'observen amb més deteniment, es puguin constatar altres diferències, la **mida corporal** no permet cap confusió entre aquestes dues espècies. Però habitualment caldrà parar atenció en diferències més lleus, p. ex. entre les espècies blanc-i-negres de picot: picot garser gros, mitjà o petit, o també entre el petit mosquiter comú i el poc més gros mosquiter de passa (pàg. 53).

A la tardor, en les maresmes del mar del nord, es poden observar múltiples espècies de limícoles, quasi totes elles proveïdes d'un plomatge de gris a marronós però que, des del territ menut fins al becut, es distingeixen clarament en les dimensions corporals.

Amb uns colors semblants, la garsa de mar i la cigonya blanca es distingeixen clarament per la mida.

Una estimació exacta de la mida d'un ocell és molt difícil: per regla general, vist des de lluny, un ocell ens sembla més gros de com ho és realment. La indicació de **longitud** (mesurada des del cap fins a la cua) de cada espècie l'ajudarà sobretot a determinar la mida de l'ocell en relació amb la d'una altra espècie ja coneguda. Però aquí cal tenir en compte que un ocell ajupit o amb el coll replegat semblarà més petit. En els ocells que estan volant, sovint resulta més fàcilment apreciable l'**envergadura** que la longitud corporal, per la qual cosa incloem, a més, una indicació de la distància entre les puntes de les dues ales desplegades.

Picots de colors semblants es distingeixen per les dimensions.

Figura

Les proporcions entre les diferents parts del cos determinen la figura d'un ocell. La **forma del cos** pot oscil·lar entre més esvelta o més rodanxona, però el que es veu més a primera vista és la **longitud del cos, de les potes i la cua**. La impressió general ve ressaltada sovint també per trets distintius menors, com la **longitud del bec i les ales**. Tot i el seu llarg bec, el becadell comú, amb el seu ventre gros i el coll curt, té un aspecte més aviat boterut. En canvi, el becut, amb unes potes i un coll llargs, ens sembla esvelt, una impressió que queda a més reforçada pel seu bec llarg i prim.

Becuda, més esvelta, i becadell comú, més panxut.

Si es comparen espècies molt semblants, haurem de referir-nos a detalls encara més menuts. Així, les ales del gavià fosc, més llargues, tenen una projecció caudal major que les del gavinet, de manera que el gavià fosc té un aspecte més esvelt. La forma de la cua i de les ales també ens ajudarà en molts casos. Amb una figura semblant, l'esparr-

ver comú (pàg. 148) té les ales arrodonides, mentre que les dels falcons (pàg. 149-153) tenen un aspecte més punxegut. El milà reial i el milà negre (pàg. 143) tenen una cua forcada que no tenen els altres rapinyaires.

Les ales més llargues donen al gavià fosc un aspecte més esvelt.

Un tret distintiu que ens pot ser de molta ajuda és la forma del bec. Entre les aus canores hi ha emberízids (pàg. 105-111), fringíl·lids (pinsans) (pàg. 94-104) i passèrids (pardals) (91-93), fàcilment recognoscibles pel bec gruixut, molt adequat per menjar gra. Els insectívors, en canvi, tenen normalment un bec més prim. Finalment, caldrà fer una observació atenta en el cas dels terrets: el terret variant té un bec lleugerament corbat, el terret menut el té més curt i no corbat, en el terret becllarg, en canvi, és més llarg i més pronunciadament corbat.

Les petites diferències en la forma del bec ens ajuden a identificar els terrets.

Color i dibuix

Ocells de colors, com el blauet (pàg. 122), la cotxa blava (pàg. 61) o l'oriol (pàg. 90), se solen reconèixer directament per la viva coloració del plomatge. Altres espècies es poden reconèixer fàcilment si es para atenció en els colors de les parts principals del plomatge, especialment el cap, la zona superior (dors i ales) o la zona inferior (pit, ventre). Un ocell canor amb el ventre groc, el dors verd i el cap blanc i negre es pot identificar sense problemes com una mallerenga carbonera (pàg. 76).

El pardal xarrec es distingeix del pardal comú per la taca negra al costat del cap.

Però sovint ens trobarem ocells de colors poc vistosos, amb una coloració bàsica del plomatge marró o verda. Sens dubte, aquests ocells queden ben camuflats, però això comportarà dificultats per identificar-los. Haurem de parar esment, doncs, en els detalls, com el **dibuix** o determinats **elements destacats**. El pardal comú i el pardal xarrec són en general molt semblants, però reconeixem sempre el pardal xarrec per la taca negra al costat del cap, que mai trobarem en el par-

dal comú. Parts importants del plomatge que podem emprar per a la identificació són les **llestes** del cap, les franges alars i el **clapat** o el lliscat del pit i el ventre. En el vol, caldrà fixar-se en la coloració de la cua (algunes espècies tenen les rectrius externes blanques) i de les ales. El color del dors posterior (carpó) també ens pot donar indicacions per a la identificació de l'ocell. En un grup de pinsans que s'eleva en el vol, el pinsà mec es reconeix amb rapidesa pel **carpó** blanc, mentre que el pinsà comú el té verd, més discret. A banda del color del plomatge, els **colors del bec i les potes** també tenen la seva importància.

Els pinsans al vol es poden distingir bé pel carpó.

Vol

Tots els ocells europeus poden volar, però llur **tipus de vol** presenta grans diferències i pot ser útil per identificar-los. En el vol, els ànecs i els palmípedes baten constantment les ales, de manera que tenen una **trajectòria de vol** recta i són molt ràpids. Els ocells canors alternen un aleteig breu amb pauses curtes, de manera que la trajectòria presenta sovint pujades i baixades; la **velocitat de vol** és generalment menor. Molts ocells també poden fer llargs recorreguts sense batre les ales. Els rapinyaires i les cigonyes utilitzen de grat els corrents ascendants d'aire per elevar-se en espiral a les altures. Les baldrigues i molts altres ocells marins utilitzen els corrents d'aire entre les ones del mar per planar durant hores sobre les ones sense batre les ales.

Molts rapinyaires planegen amb les ales esteses.

Fins i tot, des de grans distàncies, podem reconèixer les grues quan migren, ja que alternen irregularment fases en les quals baten lentament les ales amb fases de planatge. Les oques, en canvi, la **formació** en el vol de les quals és bastant similar al d'aquelles, baten contínuament i amb més rapidesa les ales.

A banda de les diferències en la figura, quan volen podem distingir l'oreneta cuablanca del falciot negre també gràcies al tipus de vol.

Aquest té un vol velocíssim amb un potent batre de les ales per prendre impuls; el vol de l'oreneta cuablanca, en canvi, és més un voleteig i té unes fases de planatge més curtes.

Els falciots negres i les orenetes cuablanques es distingeixen pel tipus de vol.

El vol d'alguns ocells rapinyaires presenta una peculiaritat, especialment freqüent en el xoriguer comú: a fi de veure les preses des de l'aire es mantenen fixos en un punt amb un aleteig ràpid. Aquest "**vol estacionari**" pot ser observat també en els xatracs (estèrnids, pàg. 203-207).

Vol estacionari d'un xoriguer.

Conducta

Quan observem els ocells, de seguida ens adonem que la manera que tenen de moure's i de comportar-se sovint ens en permeten una ràpida identificació. Normalment veiem els ocells durant la **cerca d'aliment**, les diferents tipologies de la qual limiten ràpidament el cercle d'espècies

Picots, raspinells i pica-soques s'enfilen als troncs dels arbres.

de què podria tractar-se. Així, són pocs els ocells que s'enfilen als troncs dels arbres per picotejar els insectes de l'escorça. A banda de picots, podem trobar-hi raspinells o pica-soques. Els ànecs cerquen l'aliment generalment a l'aigua, alguns d'ells el recullen de la superfície o submergeixen només la part superior del cos (l'ànec collverd i espècies similars), d'altres se submergeixen fins al fons de les aigües, amb la qual cosa desapareixen breument de la nostra vista (p. ex. morell cap-roig i morell de plomall). Per acabar de fer-ne la identificació, recorrem llavors a les característiques del plomatge.

Altres trets de la conducta que ens ajudaran en la identificació inclouen,

p. ex., la **cria** i el **ritual d'aparellament** i, especialment en la migració, la **formació de bandades**. Tant durant el vol de migració com en les parades de descans, algunes espècies formen enormes bandades, mentre que d'altres són més solitàries o es reuneixen només en petits grups.

Distribució

També el lloc on és observat un ocell ens pot oferir un punt de referència per identificar-lo. Això inclou, entre altres coses, també la **regió** en la qual ens trobem. Els mapes de distribució mostren d'un cop d'ull si un ocell hi pot ser observat normalment o no. Però cal no oblidar que ocasionalment els ocells perden el rumb i apareixen en regions no marcades als mapes. Una indicació geogràfica més detallada es referirà a l'**hàbitat**. Moltes espècies es troben només en els boscos, o només en zones amb presència d'aigua o només en terrenys oberts. Però també aquí s'imposa la cautela, ja que durant la migració els ocells no sempre troben l'hàbitat preferit i descansen de vegades en territoris inusuals.

La boscarla de canyar viu només en canyissars.

Cant

Al costat de la coloració variada del plomatge, són també els cants el que fan que els ocells siguin tan apreciats pels humans. Com que quasi cada espècie d'ocell té un **repertori** propi de **reclams i cants**, aquests seran un recurs essencial per a la identificació d'ocells. En la descripció de cada ocell, el so que produeix ve reproduït esquemàticament amb paraules. Les gravacions disponibles al mercat significaran aquí una ajuda addicional. També és recomanable de participar en alguna de les múltiples **sortides de reconeixement de cants d'ocells** que ofereixen en molts llocs associacions de protecció de la natura o altres entitats. Però amb una mica de paciència, també es poden adquirir pel propi compte els coneixements corresponents amb l'observació de l'ocell quan canta, intentant retenir conjuntament la veu i l'aspecte.

El boscaler fluvial canta amagat en l'espessor dels matolls.

El cant dels ocells és molt variat i pot consistir tant en estrofes melòdiques com en unes poques notes, des del nostre punt de vista, poc fluïdes. En moltes espècies canta només el mascle, en algunes també canta la femella. Per regla general, l'ocell persegueix dos objectius amb el seu cant:

la delimitació acústica del seu territori de cria respecte dels veïns de la mateixa espècie i l'atracció d'una parella de cria. Sovint els mascles s'hi presenten enfilats a la punta d'un arbust o a les branques nues d'un arbre per poder exhibir al mateix temps el seu plomatge virolat. Especialment en terrenys oberts, algunes espècies realitzen **vols de cant**, en els quals projecten el cant des de les alçades. D'altres només canten des de l'interior dels matolls, sense que els puguem arribar a veure.

La cotxa blava mostra durant el cant el seu plomatge virolat.

Amb diferents tipus de reclam, els ocells mantenen una mena de contacte entre elles. Els ocells migradors, en particular, s'anuncien a les nostres oïdes ja des de lluny. Amb **crits d'alerta**, sovint criden l'atenció sobre la presència d'enemics, com rapinyaires o gats. Però també poden amenaçar un veí que hagi penetrat en el propi territori.

El vol de cant de la piula dels arbres parteix de la punta d'un arbre.

Causes

Una gran part dels ocells europeus pertany a les aus migratòries. Com que en la zona de cria no troben **aliment**, a l'hivern volen a la tardor cap a territoris més meridionals a fi de passar-hi l'hivern amb una major provisió d'aliments, i no tornen fins a la primavera. Els **granívors** troben aliment quasi pertot arreu fins i tot a l'hivern, de manera que, o bé no migren en absolut, o bé només distàncies curtes. Els **insectívors**, en canvi, són quasi sempre migradors. Alguns es queden ja a l'Europa occidental o en la regió mediterrània, d'altres sobrevolen els 3.000 km d'amplada del Sàhara per arribar a l'Àfrica central, o fins i tot meridional.

Distribució

Un típic **ocell resident** que no abandona la zona de cria i que a l'hivern com a molt augmenta una mica el radi de moviment és el picot verd. Entre els **migradors de curta distància** trobem la griva cerdana, que a l'hivern simplement desplaça la seva àrea de distribució a l'interior d'Europa una mica cap al sud. Entre

els **migradors de llarga distància** podem comptar, al costat de molts ocells canors, algunes limícoles. El territ beclarg, per exemple, cria a l'Àrtic nord-siberià, toca Europa només durant la migració i hiverna a l'Àfrica occidental i meridional.

"Combustible"

Per poder cobrir els trajectes de migració, els ocells migratoris han d'acumular en el cos les energies necessàries abans de partir. Durant algunes setmanes prenen una gran quantitat d'aliment i acumulen, així, grans reserves de greixos en el cos que els serviran com a "combustible" durant el viatge. Normalment, durant la migració els ocells migratoris han de fer escala per fer provisió de nou, per a la qual cosa necessiten zones de descans amb una rica oferta d'aliments. Per a molts ànecs, oques i limícoles, les maresmes de les costes alemanyes, daneses i holandeses del mar del Nord representen una escala d'aprovisionament enormement important abans que es posin en marxa a la tardor cap a l'Àfrica o a la primavera cap a Sibèria.

Com a ocell resident, el picot verd passa l'hivern en el mateix territori de cria.

Amb les baies com a aliment d'hivern, la griva cerdana, migradora de curta distància, pot hivernar a Europa.

Com a migrador de llarga distància, el territ beclarg creua Europa en el viatge de Sibèria a Sud-àfrica.

Migració

La migració pot tenir lloc tant de dia com de nit. La direcció i durada de la migració són tan innates per a les aus com el mecanisme pel qual s'orienten. Cada espècie utilitza la seva pròpia brúixola interna, que es regeix per la posició del sol, els estels, el camp magnètic terrestre o per una combinació d'aquests.

D'aquesta manera, per a molts ocells la migració es pot produir en un sol temps, per via directa des de la zona de cria fins al quarter d'hivern.

Alguns ocells s'orienten també per accidents geogràfics, com costes o el

curc dels rius, que utilitzen com a línies directrius.

Els ocells rapinyaires i les cigonyes són ocells planadors. Per aconseguir l'alçada de vol adequada per planar, aprofiten corrents tèrmics ascendants. Com que aquests només es produeixen sobre àrees terrestres, eviten, tant com sigui possible, el vol sobre grans masses d'aigua. En lloc de creuar la mar Mediterrània, la migració de rapinyaires i cigonyes es concentra per això en els estrets de Gibraltar i del Bòsfor i, en menor mesura, també entre Tunísia i Sicília.

Zona de cria

Zona d'hivernació

La migració de les cigonyes des de la zona de cria cap a l'Àfrica occidental, oriental i meridional, es concentra en els estrets marítims.

Amb el suport del Departament de Cultura
de la Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Primera edició: setembre de 2020

© 2020, 9 Grup Editorial / Cossetània Edicions

© 2017, Franckh-Kosmos Verlags-GmbH & Co. KG, Stuttgart, Alemanya

Títol original: Dierschke, *Welche Vogel ist das?*

9 Grup Editorial / Cossetània Edicions

C/ Violeta, 6 – 43800 Valls

Tel. 977 60 25 91

www.cossetania.com

Traducció: Joan Farré Florensa

Impressió: Leitzaran Grafikak

ISBN: 978-84-9034-963-2

DL T 502-2020